

Δήλωση
για την απόφαση μετατροπής της Αγίας Σοφίας σε τζαμί
21.7.2020

Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) είναι το ανεξάρτητο συμβουλευτικό όργανο της ελληνικής Πολιτείας σε θέματα προστασίας Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Έχει συσταθεί με τον Ν. 2667/1998 σύμφωνα με κανόνες των Ηνωμένων Εθνών, τις «Αρχές των Παρισίων». Σε αυτήν μετέχουν πρόσωπα οριζόμενα από σαράντα ένα φορείς (ανεξάρτητες Αρχές, πανεπιστημιακές σχολές νομικών και πολιτικών επιστημών, συνδικαλιστικές οργανώσεις, ΜΚΟ, πολιτικά κόμματα και υπουργεία).

Δήλωση της ΕΕΔΑ για την απόφαση μετατροπής της Αγίας Σοφίας σε τζαμί

Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), ως το ανεξάρτητο συμβουλευτικό όργανο της ελληνικής Πολιτείας για θέματα προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και ως ο Εθνικός Θεσμός για την προώθηση και προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΘΑΔ), έχει μεταξύ των κατά τον νόμο αρμοδιοτήτων της τη συνεχή επισήμανση σε όλα τα όργανα της Πολιτείας της ανάγκης αποτελεσματικής κατοχύρωσης των δικαιωμάτων του ανθρώπου, τη διαρκή παρακολούθηση των εξελίξεων που σχετίζονται με το καθεστώς των δικαιωμάτων αυτών στην Ελλάδα και το εξωτερικό, την ενημέρωση της κοινής γνώμης για τους σχετικούς κινδύνους παραβίασης που ελλοχεύουν, και προπαντός την παροχή συμβουλών προς την ελληνική Πολιτεία για τη χάραξη σωστής κεντρικής πολιτικής για θέματα που άπτονται των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Επιπλέον, η ΕΕΔΑ έχει ιστορικά τοποθετηθεί σε όλο το εύρος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των πολιτιστικών δικαιωμάτων.

Η ΕΕΔΑ εκφράζει την έντονη ανησυχία της για την πρόσφατη απόφαση μετατροπής της Αγίας Σοφίας σε τζαμί¹. Η Αγία Σοφία της Κωνσταντινούπολης, ως κορυφαίο αρχιτεκτονικό δημιούργημα, κοσμημένο με μοναδικά ψηφιδωτά, εμπεριέχει μείζονες τεχνικές και καλλιτεχνικές αξίες. Συμπεριλαμβάνεται στις ιστορικές ζώνες της Κωνσταντινούπολης (Historic Areas of Istanbul), οι οποίες έχουν εγγραφεί στον κατάλογο Μνημείων της Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO το 1985. Σύμφωνα με τα κριτήρια της κήρυξης αυτής, η Αγία Σοφία, αναγνωρίζεται ως μοναδικό έργο τέχνης της βυζαντινής περιόδου, με επιρροές τόσο σε μεταγενέστερους ορθόδοξους χριστιανικούς ναούς όσο και σε μουσουλμανικά τεμένη, οθωμανικά και μη, σε μια ευρύτατη γεωγραφική έκταση σε ανατολή και δύση.

Η Σύμβαση Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς της UNESCO (1972), την οποία έχει κυρώσει η Τουρκία, συγκροτεί ένα ειδικό νομικό πλαίσιο που θεμελιώνεται στην ιδέα ότι ορισμένα μνημεία της φύσης και του πολιτισμού έχουν εξαιρετική οικουμενική αξία και πρέπει να προστατεύονται ως μέρος της κοινής κληρονομιάς της ανθρωπότητας. Σύμφωνα με την Σύμβαση, η διάσωση της παγκόσμιας κληρονομιάς είναι καθήκον της διεθνούς κοινότητας, χωρίς αυτό να σημαίνει διακύβευση της εθνικής κυριαρχίας των κρατών στα οποία βρίσκονται τα μνημεία, ενώ η έννοια «εξαιρετική οικουμενική αξία» έχει διασαφηνιστεί με τη θέσπιση

¹ Εισηγητής: Στάθης Γκότσης, μέλος της ΕΕΔΑ, πρόσωπο ορισθέν από την ΑΔΕΔΥ. Η Δήλωση υιοθετήθηκε από την Ολομέλεια της ΕΕΔΑ στις 16.7.2020.

κριτηρίων και άλλων παραμέτρων (αυθεντικότητα, ακεραιότητα) που πρέπει να πληρούν τα παγκόσμια μνημεία.

Όπως αναφέρεται στο προοίμιο της Σύμβασης, η φθορά ή η εξαφάνιση οποιουδήποτε στοιχείου ενός μνημείου μιας χώρας πληγώνει την κληρονομιά όλης της ανθρωπότητας. Σύμφωνα δε με τις ισχύουσες οδηγίες που οφείλουν να εφαρμόζουν τα συμβαλλόμενα μέρη, όταν ένα κράτος επιθυμεί να αλλάξει την ονομασία ενός παγκόσμιου μνημείου που βρίσκεται στο έδαφός του πρέπει να υποβάλει σχετικό αίτημα στην διακυβερνητική Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς, κυρίαρχο όργανο για την εφαρμογή της Σύμβασης, ενώ η αλλαγή της χρήσης ενός μνημείου συνεπάγεται και την τροποποίηση των κριτηρίων βάσει των οποίων έχει αναδειχθεί σε παγκόσμιο μνημείο.

Η ΕΕΔΑ διαπιστώνει με ανησυχία πως η μετατροπή της Αγίας Σοφίας από μουσείο, όπως λειτουργεί από το 1934 έως σήμερα, σε τζαμί έρχεται σε σύγκρουση με το αιτιολογικό της κήρυξης της, υπονομεύει την έννοια «εξαιρετική οικουμενική αξία» και αλλοιώνει την αυθεντικότητα του μνημείου ως προς τις άυλες αξίες που φέρει, τη χρήση και τη λειτουργία του.

Η Αγία Σοφία, ως μνημείο παγκόσμιας ακτινοβολίας με τεράστια πολιτιστική σημασία για δισεκατομμύρια ανθρώπων σε όλο τον κόσμο, ανεξαρτήτως θρησκευτικών αντιλήψεων, θα πρέπει να διατηρήσει τον οικουμενικό της χαρακτήρα, ο οποίος διακυβεύεται σε περίπτωση μετατροπής της σε μουσουλμανικό τέμενος. Κατ' εφαρμογή του διεθνούς θεσμικού πλαισίου, η Αγία Σοφία, φορέας πυκνής ιστορικής πληροφορίας, πρέπει να διαφυλάξει την οικουμενικότητά της και να παραμείνει προσβάσιμη ισότιμα για όλους υπό το υπάρχον μουσειακό καθεστώς της, να προστατευτεί από ενδεχόμενη φθορά στις ψηφιδωτές της παραστάσεις, τον μαρμάρينو διάκοσμό της και τα αρχαιολογικά τεκμήρια όλων των φάσεων της ιστορίας της.

Η πρακτική της εργαλειοποίησης των μνημείων, και δη των κορυφαίων μνημείων της ανθρωπότητας, έτσι ώστε να υπηρετούνται στόχοι ξένοι προς αυτά, μειώνει την πανανθρώπινη ακτινοβολία τους, πληγώνει την ιστορική μνήμη, υπονομεύει ανεπανόρθωτα τις αξίες της ανεκτικότητας και του διαπολιτισμικού διαλόγου.

Η ΕΕΔΑ απευθύνει έκκληση σε κάθε εμπλεκόμενο να πράξει τα δέοντα, με νηφαλιότητα και σωφροσύνη, για να διαφυλαχθεί ο οικουμενικός και μνημειακός χαρακτήρας της Αγίας Σοφίας, του ύψιστου αυτού μνημείου-συμβόλου του κοινού παγκόσμιου πολιτισμού, απέχοντας από πράξεις ή παραλείψεις που τροφοδοτούν την ένταση και δυναμιτίζουν την αλληλοκατανόηση μεταξύ των θρησκειών και των πολιτισμών.